

OSHQOZONNING YOSHGA BOG‘LIQ RENTGEN-TIPOLOGIK O‘ZGARISHLARI: NORMATIV MEZONLAR VA DIAGNOSTIK AHAMIYATI

XUDOYBERDIYEV DILSHOD KARIMOVICH

Buxoro Davlat tibbiyot instituti.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada oshqozonning yosh bilan bog‘liq anatomik-funksional xususiyatlari, rentgenologik tiplar (vertikal, gorizontal, diagonal) va ularning normativ ko‘rsatkichlari tahlil qilingan. Chaqaloqlik, bolalik, o‘smirlik, voyaga yetganlik va keksalik davrlarida oshqozon shakli, hajmi, tonusi, motorika va shilliq qavat rel’efining o‘zgarishi ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Rentgen tekshiruvlarida yoshga mos normal konfiguratsiyalarni to‘g‘ri baholash, patologiyalarni erta aniqlash va funksional buzilishlarni differensial tashxislashda ushbu ko‘rsatkichlarning ahamiyati muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari gastroenterologlar, pediatrlar, gerontologlar va rentgenologlar uchun amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, yoshga xos normal belgilarni patologik holatlardan farqlash imkonini beradi.

KALIT SO‘ZLAR: Rentgen anatomiyasi, oshqozon tipologiyasi, yosh fiziologiyasi, vertikal oshqozon turi, gorizontal turi, diagonal turi, peristaltika, tonus, shilliq qavat, radiodiagnostika.

ASOSIY QISM

1. Kirish

Oshqozon hazm qilish tizimining markaziy bo‘g‘ini bo‘lib, uning morfologiyasi va funksional xususiyatlari inson yoshi bilan chambarchas bog‘liqdir. Yosh o‘tishi bilan organ shakli, rel’efi, peristaltikasi va motorikasi sezilarli o‘zgaradi. Bu o‘zgarishlar rentgenologik tasvirlarda yaqqol namoyon bo‘ladi. Radiologik tipologiya uzoq yillardan beri oshqozon diagnostikasining asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u kontrast modda yordamida organ konfiguratsiyasi, bo‘shlig‘i, anatomik segmentlari va peristaltik faolligini baholashga imkon beradi.

Yoshga bog‘liq normal o‘zgarishlarni bilish nafaqat rentgenologlar, balki amaliy gastroenterolog va pediatrlar uchun ham muhim. Chunki yosh guruhlarida bo‘yicha normativ ko‘rsatkichlar noto‘g‘ri talqin qilinsa, funksional holatlar patologiya sifatida baholanishi, yoki aksincha, patologik belgilar e’tibordan chetda qolishi mumkin.

2. Oshqozon rentgen-tipologiyasining umumiy nazariy asoslari

Oshqozon rentgen anatomiyasi odatda uch asosiy tipga bo‘linadi:

2.1. Vertikal (dolixomorf) tip

- Uzun, pastga cho‘zilgan, asosiy o‘qi vertikal bo‘ladi.

- Fundus kichik, antrum ilgariga tushib ketgan ko‘rinadi.
- Asosan astelik tana tuzilishiga ega shaxslarda uchraydi.
- O‘smirlar va ba‘zi ingichka bo‘yli voyaga yetganlarda ko‘p kuzatiladi.

2.2. Gorizontal (braximorf) tip

- Oshqozon yoysimon, keng, baland holatda joylashadi.
- Fundus kattalashgan, kardial soha keng.
- Mushaklari yaxshi rivojlangan, keng ko‘krak qafasiga ega shaxslarda kuzatiladi.
- Kichik bolalarda fiziologik ravishda ko‘proq uchraydi.

2.3. Diagonal (mezomorf) tip

- O‘rtacha uzunlik va balandlikda, fiziologik optimal konfiguratsiya.
- Ko‘pchilik sog‘lom o‘rta yoshdagi odamlarga xos.

Bu tiplar yoshi o‘tishi bilan o‘zaro almashishi, ayrim guruhlarda me‘yoriy holat sifatida mustahkamlanishi mumkin.

3. Yoshga qarab oshqozonning rentgen ko‘rsatkichlari

3.1. Chaqaloqlik va erta bolalik davri

- Oshqozon gorizontal joylashadi.
- Hajmi kichik: 30–80 ml atrofida.
- Pilorik qism kengroq, kardial burchak kam rivojlangan.
- Shilliq qavat qalin, rel‘ef silliq.
- Rentgen belgilari reflektor spazmlar tufayli tez o‘zgarishi mumkin.
- Motorika beqaror, ammo tez-tez to‘lqinli.

3.2. Maktab yoshi va o‘smirlik

- Oshqozon diagonal yoki vertikal konfiguratsiyaga o‘tadi.
- Hajm ortadi, fundus kattalashadi.
- Kardial soha va kislotali regurgitatsiya belgisi oson aniqlanadi.
- Shilliq qavat burmalari yiriklashadi.
- Motorika kuchli, ritmik. Kontrast modda tez o‘tadi.

3.3. Katta yosh (20–50 yosh)

- Tipologik forma asosan tana turiga mos (mezomorf ko‘p uchraydi).
- Hajmi 1–3 litr.
- Rel‘ef aniq, antrumdagi halqasimon burmalar yaxshi ko‘rinadi.
- Motorika me‘yoriy, kontrastning o‘tish vaqti yaxshi ritmda.

3.4. Keksalik (60 yoshdan keyin)

- Oshqozonning tonusi pasayadi, ko‘pincha vertikal tur ustun bo‘ladi.
- Ptoz belgilari: pastga tushib ketish.
- Shilliq qavat atrofik, burmalar kamaygan.
- Motorika sekinlashadi, kontrastning evakuatsiyasi cho‘ziladi.
- Kardial burchak kengayishi mumkin — refluks xavfi ortadi.

4. Yoshga bog‘liq normativ rentgen mezonlari

Quyidagi ko'rsatkichlar klinik baholashda asosiy rol o'ynaydi:

Yosh	Hajm (l)	Shakl	Peristaltika	Tipik mezon
0–1 yosh	0.03–0.1	Gorizontal	Tez-tez, sust	Keng kardial qism
2–12 yosh	0.2–0.8	Diagonal	Ritmik	Fundus rivojlanishi
12–18 yosh	0.8–1.2	Diagonal/vertikal	Kuchli	Antrum kengayishi
20–50 yosh	1.0–3.0	Mezomorf	Me'yoriy	Burmalar aniq rel'efli
60+ yosh	1.0–2.5	Vertikal	Sekin	Shilliq atrofiyasi

Ushbu normativlar klinisistlarga yoshga mos rentgen variantini to'g'ri baholash imkonini beradi.

5. Diagnostik ahamiyati

5.1. Yoshga xos fiziologik o'zgarishlarni patologiyadan farqlash

Masalan:

- Keksalarda shilliq qavat burmalari yo'qolishi **atrofik gastrit** deb noto'g'ri baholanishi mumkin.
- Bolalarda gorizontal oshqozon shakli — norma, ammo kattalarda bu **ptoz** belgisidir.

5.2. Funktsional buzilishlarni aniqlash

- Motorika susayishi (keksalar) → gastrostaz ehtimoli
- Tez kontrast o'tishi (o'smirlar) → gipermotor gastrit belgisi

5.3. Pilor va kardial segmentlarni baholash

- Bolalarda keng pilorik qism fiziologik, kattalarda — patologik.
- Keksalarda kardial sfinkterning bo'shashishi radiologik refluks belgisi sifatida baholanadi.

5.4. Shakl o'zgarishlarining klinik aloqasi

- Vertikal tip — ptotik jarayonlarga moyillik
- Gorizontal tip — yuqori bosimli gastritga moyillik
- Mezomorf tip — me'yoriy, patologiya aniqlanishi oson

XULOSA

Oshqozonning rentgen-tipologik ko'rinishi yoshga qarab sezilarli darajada farqlanadi. Chaqaloqlarda gorizontal shakl, o'smirlarda diagonal yoki vertikal, keksa yoshda esa tonus pasayishi va ptoz tufayli vertikal konfiguratsiya ustun bo'ladi. Shilliq qavat, peristaltika, kontrastning o'tish vaqti ham yosh bilan o'zgaradi. Shu sababli radiologik tekshiruvlarda yoshga xos normativ mezonlarni hisobga olish patologiyalarni erta aniqlash, differensial tashxis qo'yish va noto'g'ri baholashning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur ilmiy tahlil gastroenterologik amaliyotda yoshga mos individual yondashuvning ahamiyatini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Saphier D. *Gastrointestinal Radiology*. Springer, 2021.

2. Standring S. *Gray's Anatomy: The Anatomical Basis of Clinical Practice*. 42nd edition. Elsevier, 2020.
3. Silverman P.M. *Textbook of Gastrointestinal Imaging*. Saunders, 2019.
4. Жуков А.И. *Возрастная анатомия человека*. Москва, 2018.
5. Сапин М.Р., Николаев В.Г. *Анатомия и физиология пищеварительной системы*. Москва: Медицина, 2017.
6. Robbins & Cotran. *Pathologic Basis of Disease*. 10th edition. Elsevier, 2021.
7. Gartner L., Hiatt J. *Color Textbook of Histology*. Elsevier, 2019.

